

Euras išsiplėtusioje Europos Sąjungoje

Nuo gyvenimo atskirai iki integracijos

Bendroji rinka...

- Po Romos sutarties pasirašymo 1957 m. pagrindinis Europos Sąjungos (ES) tikslas buvo pasiekti stabilią ekonominę ir socialinę pažangą ir taip užtikrinti europiečių sveikatos apsaugą, gerovę ir perspektyvią ateitį. Glaudesnė integracija daugelyje politikos sričių atliko itin svarbų vaidmenį siekiant šio tikslo. Bendroji rinka, ekonominė ir pinigų sąjunga (EPS) ir Europos Sąjungos plėtra iki 25 valstybių narių yra pagrindiniai šio integracijos proceso etapai, kurie atnešė realios socialinės ir ekonominės naudos ir sustiprino ES pozicijas pasaulyje.

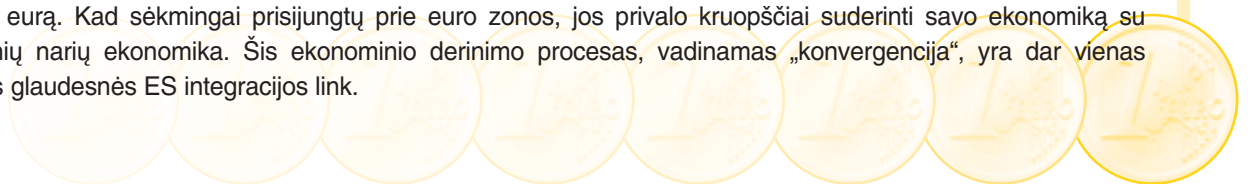

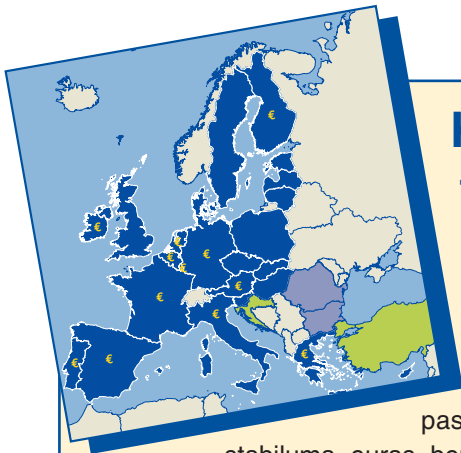
... su bendrąja valiuta...

- Euro įvedimas yra labai svarbus Sąjungos raidos etapas ir didžiausia valiutos reforma per visą istoriją. Euro įvedimas – tai faktinis EPS įgyvendinimas. Jis pagrįstas bendrosios rinkos sėkme ir labai prisideda prie ekonomikos stabilumo, reikalingo tolesniam augimui. Dėl jo didėja konkurencija ir skatinamos naujovės, jis yra naudingas vartotojams ir išlaisvina kitų sričių, kaip antai socialinio aprūpinimo ir švietimo, išteklius. Kartu jis politiškai ir ekonomiškai stiprina Europą.

... siekiant glaudesnės Sąjungos

- Tačiau EPS nėra vienkartinis įvykis – tai visų euro zonos narių, bendradarbiaujančių ekonominės politikos srityje, kartu atliekamas darbas. Naujosios valstybės narės savo stojimo sutartyse taip pat įsipareigojo prisijungti prie EPS ir įvesti eurą. Kad sėkmingai prisijungtų prie euro zonos, jos privalo kruopščiai suderinti savo ekonomiką su dabartinių narių ekonomika. Šis ekonominio derinimo procesas, vadinamas „konvergencija“, yra dar vienas žingsnis glaudesnės ES integracijos link.

Kuo didesnė ES, tuo daugiau naudos

Vis labiau plėsdamasi, ES gali pasinaudoti savo dydžio teikiamais privalumais. Bendroji rinka – tai pagrindinė priemonė, skatinanti gauti šią naudą. Nuo jos sukūrimo labai išsiplėtė prekyba ES viduje, dėl to buvo sukurta daugiau kaip 900 milijardų eurų vertės papildomo produkto, 2,5 milijono papildomų darbo vietų, skatinamos užsienio investicijos, padidėjo ES konkurencingumas pasaulio rinkose. Padėdamas užtikrinti didesnę ekonomiką efektyvumą ir

stabilumą, euras, bendrosios rinkos bendroji valiuta, suteikia dar daugiau naudos:

- Visuomenei ji yra naudinga dėl kainų stabilumo ir mažos infliacijos, kuri sumažina vartotojų ekonominę nerimą, pramonės įmonėms užtikrina geresnes ilgalaikio planavimo galimybes, didina socialinę sanglaudą.
 - Valstybių narių ekonominei politikai ji yra naudinga dėl daugiašalės priežiūros ir bendros fiskalinės drausmės, kuri padeda užkirsti kelią didelėms klaidoms.
 - Vartotojams ir bendrovėms ji yra naudinga dėl to, kad euro stiprumas ir pasiūla didina skolintojų konkurenciją ir taip sumažina palūkanų normas. Todėl lieka kapitalo investuoti į kitas sritis.
 - Įmonėms ji yra naudinga dėl to, kad įvedus eurą nelieka valiutos kurso rizikos. Taigi euras sumažina verslo sąnaudas tarp šalių ir skatina prekybą.
 - Visai pramonei ji yra naudinga, kadangi laisvas kapitalo judėjimas bendroje rinkoje skatina tarp šalių investicijas, kurios yra vadinamos tiesioginėmis užsienio investicijomis (TUI). Euras TUI dar labiau skatina.
- 1999 m. euras įvestas vienuolikoje euro zoną sukūrusių šalių: Airijoje, Austrijoje, Belgijoje, Ispanijoje, Italijoje, Liuksemburge, Nyderlanduose, Portugalijoje, Prancūzijoje, Suomijoje, Vokietijoje. Graikija jų pavyzdžiu pasekė 2001 m., euro zonos narių skaičių padidindama iki dvylikos. 2002 m. sausio 1 d. įvesti eurų banknotai ir monetos – tai buvo didžiausia valiutos reforma istorijoje. Šiuo metu euro zonoje gyvena 305 milijonai žmonių iš 451 milijono ES-25 narių gyventojų, o dėl ES dydžio ir stabilumo euras tapo patrauklia tarptautine valiuta. Užsienio vyriausybės naudoja eurą skolinimuisi ir atsargų laikymui kaip likvidžią, konvertabilią ir stabilią valiutą.

Galimybė naujosios valstybės narėms

Dešimt naujų valstybių narių stojimo sutartyse įsipareigojo laikytis EPS ir euro įvedimo reikalavimų. Šiuo metu jos yra EPS narės, kurioms taikoma išimtis, ir kai tik šių šalių ekonomika atitiks konvergencijos kriterijus, jos įsives eurą. Euro privalumai naujosiose valstybėse narėse bus dar akivaizdesni, kadangi jos išgyvena pereinamąjį ekonomikos laikotarpį ir EPS dar labiau sustiprins ekonomikos augimo poveikį:

- Integracijos perspektyva paskatins daugelį investicijų (TUI), daugiausia iš ES. Euras gali padėti išlaikyti šiuos TUI srautus, panaikindamas sandorių sąnaudas ir valiutos kurso riziką – taip išlaikomas ekonomikos augimo impulsas.
- Integracija į euro zoną gali paskatinti tiek ES vidaus, tiek užsienio prekybą, ne tik panaikindama sandorių sąnaudas, bet ir užtikrindama vietos eksportuotojų pasitikėjimą pasaulio ekonomikos galia. Padidėjusi prekyba paskatins užimtumą ir augimą.
- EPS ir euras sumažins skolinimosi išlaidas. Dėl to vietos pramonei bus lengviau investuoti į naują įrangą ir statyti naujas gamyklas – tai padidins konkurencingumą ir pakels darbo jėgos kvalifikaciją.

Atsargi konvergencija

Naujų valstybių narių ekonomika auga daug sparčiau nei kitų ES šalių, kadangi jose vyksta vijimosi procesas. Tačiau vis dar susiduriama su problemomis – aukštu nedarbo lygiu ir mažu našumu. Ekonomikai augant, šios problemos mažės, prisijungimas prie euro zonos šį vijimosi procesą padės paspartinti. Tačiau prieš prisijungdamos prie euro zonos, valstybės narės savo ekonomiką privalo priartinti prie euro zonos valstybių narių ekonomikos. Jos turi laikytis tokios politikos, kuri padėtų pasiekti konvergenciją pagal keletą ekonomikos rodiklių – Mastrichto konvergencijos kriterijų. Mastrichto kriterijais pagrįstas Stabilumo ir augimo paktas, kuriuo šiandien vadovaujasi euro zonos valstybės narės, vykdydamos savo ekonomikos politiką. Paktas padeda palaikyti stabilią ir darnią euro zonos ekonomiką. Prieš naujosios valstybės narės įvedant eurą, jų ekonomika privalo atitikti konvergencijos kriterijus. Tai yra itin svarbu, kad jos galėtų užtikrinti savo politikos patikimumą ir vijimosi proceso tęstinumą. EPS ir euras suteiks daug naudos, tačiau euro zonos link būtina eiti atsargiai.

Kelias į euro zoną

Stabilios, tvirtos ir darnios ekonomikos sukūrimas: Maastrichto kriterijai

ES nustatyti Maastrichto kriterijai – tai pradinės prisijungimo prie euro zonos sąlygos, kurias nustatė ją sukūrusios narės. Jų laikymasis užtikrina, kad euro zonos ekonomika būtų pakankamai bendra, darni ir stabili. Galimos euro zonos valstybės narės privalo atitikti tuos pačius kriterijus. Jie išvardyti toliau ir pateikti 1 lentelėje:

- Infliacijos norma ne daugiau kaip 1,5 procentinio punkto didesnė už trijų valstybių narių, kuriose didžiausias **kainos stabiliausias**, infliacijos lygį.
- Bendras valstybės biudžeto deficitas yra ne didesnis kaip 3 procentai BVP: jis rodo valstybės **finansų padėties stabilumą**.
- Valstybės skola yra ne didesnė kaip 60 procentų BVP arba sparčiai mažėja ir nuosekliai artėja prie šios vertės pakankamu tempu: tai ilgalaikės perspektyvos **valstybės finansų padėties stabilumo** matas.
- Ilgalaikės palūkanų normos ne daugiau kaip 2 procentiniais punktais didesnės už trijų valstybių narių, kuriose kainos stabiliausias, ilgalaikės palūkanų normos: šis rodiklis rodo konvergencijos **patvarumą ir patikimumą**.
- Stabilus valiutos kursas, kurį rodo didelė įtampa nepasižymintis dalyvavimas valiutų kurso mechanizme be didelių nukrypimų, vadinamame VKM II, ir centriniam kursui artimas valiutos kursas dvejus metus iki euro įvedimo. Šie rodikliai rodo ekonomikos tvirtumą ir **realiosios konvergencijos stabilumą** bei parodo, kad vyriausybė gali valdyti ekonomiką nenuvertindama valiutos.

1 lentelėje parodyta, kaip naujosios valstybės narės 2003 m. vykdė Maastrichto kriterijus¹. Šiais kriterijais vertinama nominalioji konvergencija, kuri parodo realiąją – konkurencingumo, darbo jėgos įgūdžių, finansų sektoriaus integracijos, pramonės struktūrų ir kitų socialinių ir ekonominių veiksnių konvergenciją. Euro zonos valstybės narės privalo būti pasiekusios pakankamą realiosios konvergencijos lygį tam, kad galėtų atlaikyti ekonominius sukrėtimus. Pažanga, padaryta rengiantis tapti euro zonos nare, nėra lenktynės. Visavertis dalyvavimas EPS ir euro įvedimas duos daug papildomos naudos – tačiau tik toms šalims, kurios tam yra gerai pasirengusios.

1 lentelė. Maastrichto konvergencijos kriterijai naujosiose valstybėse narėse

Kas yra matuojama:	Kainų stabilumas	Tvari valstybės finansų padėtis	Tvari valstybės finansų padėtis	Konvergencijos patvarumas	Stabili konvergencija
Kaip yra matuojama:	Vartotojų kainų infliacija	Valstybės biudžeto deficitas, palyginti su BVP	Valstybės skola, palyginti su BVP	Ilgalaikės palūkanų normos	Valiutų kurso stabilumas
Konvergencijos kriterijus	Ne daugiau kaip 1,5 procentinio punkto didesnė už trijų valstybių narių, kuriose žemiausias infliacijos lygis	Ne didesnis kaip 3 procentai	Ne didesnė kaip 60 procentų	Ne daugiau kaip 2 procentiniais punktais didesnės už trijų valstybių narių, kuriose žemiausias infliacijos lygis	Dalyvavimas VKM II dvejus metus ²
Čekija	1,8 %	12,6 %	37,8 %	4,7 %	Stoja į VKM II
Estija	2,0 %	-3,1 %	5,3 %	4,6 %	Istojo 2004 06 28
Kipras	2,1 %	6,4 %	70,9 %	5,2 %	Istojo 2005 05 02
Latvija	4,9 %	1,5 %	14,4 %	5,0 %	Istojo 2005 05 02
Lietuva	-0,2 %	1,9 %	21,4 %	4,7 %	Istojo 2004 06 28
Vengrija	6,5 %	6,2 %	59,1 %	8,1 %	Stoja į VKM II
Malta	2,6 %	9,7 %	71,1 %	4,7 %	Istojo 2005 05 02
Lenkija	2,5 %	3,9 %	45,4 %	6,9 %	Stoja į VKM II
Slovėnija	4,1 %	2,0 %	29,4 %	5,2 %	Istojo 2005 06 28
Slovakija	8,4 %	3,7 %	42,6 %	5,1 %	Stoja į VKM II
Euro zonos kontrolinis dydis	< 2,4 %	< 3,0 %	< 60 %	< 6,4 %	

Duomenų šaltinis: Europos Komisijos konvergencijos ataskaita, 2004, KOM(2004) 690.

¹ Duomenys, pateikti 1 lentelėje, yra paimti iš reguliarių konvergencijos ataskaitų, kurias kas dvejus metus arba suinteresuotų valstybių narių prašymu rengia Ekonomikos ir finansinių reikalų generalinis direktoratas.

² Žr. anksčiau pateiktą paaiškinimą apie valiutų kurso kriterijus.

Kaip parodyta 1 lentelėje, 2003 m. daugelis naujųjų valstybių narių atitiko kai kuriuos Maastrichto kriterijus, nors ši padėtis metams bėgant gali kisti. Tačiau naujosios valstybės narės, rengdamosi prisijungti prie euro zonos, stengdamosi plėtoti savo ekonomiką ir tuo pat metu įvykdyti Maastrichto kriterijus, gali susidurti su problemomis ir priešpriešomis:

- Nors naujosios valstybės narės sėkmingai sumažino infliaciją beveik iki euro zonos vidurkio, jų ekonomika auga sparčiau nei kitų ES narių. Šis augimas yra pageidaujamas, tačiau jis gali sukelti infliacijos spaudimą. Šį spaudimą būtina kontroliuoti siekiant išlaikyti ekonomikos augimą ir nesukelti didesnės kainų infliacijos.
- Kai kurios naujosios valstybės narės neatitinka 3 procentų kontrolinio valstybės biudžeto deficito rodiklio. Nustatyta 3 procentų riba turėtų padėti šalims išvengti nekontroliuojamo deficito augimo. Žinoma, šalims dažnai tenka patirti daugiau išlaidų, negu jos gauna pajamų, tam, kad galėtų investuoti, ypač naujosiose valstybėse narėse, kurių ekonomika sparčiai auga – taigi didesni biudžeto deficitai ne visuomet yra blogas rodiklis. Tačiau griežta biudžeto deficito kontrolė yra stabilios finansinės padėties ženklas, padedantis pritraukti užsienio investicijas ir skatinti augimą. Kad išlaikytų investuotojų pasitikėjimą, naujosios valstybės narės privalo laikytis investicijų ir atsargumo pusiausvyros.
- Valstybės skolos kriterijus yra ilgalaikės perspektyvos valstybės finansinės padėties tvarumo rodiklis. Už valstybės skolą mokamos palūkanos, todėl didelės ir didėjančios valstybės skolos yra brangios ir ateityje gali apriboti tokių sričių, kaip antai sveikatos apsauga ir pensijos, išlaidas.
- Norėdamos pasiskolinti pinigų, vyriausybės išleidžia ilgalaikes obligacijas, už kurias mokamos palūkanos. Jeigu investuotojai menkai pasitiki ekonomikos perspektyvomis arba infliacija yra didelė, jie reikalauja didesnių palūkanų normų – rizikos premijos. Taigi palūkanų norma yra vienas šalies ekonomikos patikimumo rodiklis, o naujųjų valstybių narių atveju – pažangos, siekiant realiosios konvergencijos, rodiklis.
- Naujųjų valstybių ekonomikai suartėjant su kitų narių ekonomikos lygiu, jų valiutos kursas euro atžvilgiu kyla. Įstojusi į VKM II, kiekviena šalis nustato valiutos kursą euro atžvilgiu ir užtikrina, kad jis dvejus metus svyruotų ne daugiau kaip $\pm 15\%$. Tai reiškia, kad valstybė narė valiutos kurso daugiau negali naudoti ekonomikai valdyti. Ji turės naudoti kitus mechanizmus, ypač biudžeto politiką, tam, kad palaikytų stabilumą ir pasitikėjimą, parodytų, jog jos ekonomika yra tvirta, kad ji yra pasiekusi realiąją konvergenciją ir yra pasirengusi prisijungti prie euro zonos.

Konvergencija ir partnerystė – bendras visų interesas

Naujosios valstybės narės šiuo metu vežasi kitas Europos Sąjungos valstybes. BVP vienam gyventojui yra daug mažesnis negu ES vidurkis, tačiau, augant jų ekonomikai, jis didėja. Tai realiosios konvergencijos procesas. Pasirengimo narystei laikotarpiu atliktas plataus masto restruktūrizavimas vyksta ir šiandien, socialinėms ir ekonominėms struktūroms bei institucijoms vis labiau integruojantis į Europos Sąjungą. Tai būtinas procesas, padedantis siekti augimo ir realiosios konvergencijos. Kiekviena nauja valstybė narė eis skirtingu keliu euro įvedimo link ir eurą įves tik tada, kai įvykdys kriterijus ir šalis galės geriausiai pasinaudoti Stabilumo ir augimo pakto teikiama nauda. EPS ir euras – tai laiptai į glaudesnę integraciją, kuri užtikrins didesnę socialinės sanglaudos ir gerovės kūrimo sinergiją tiek naujosiose valstybėse narėse, tiek visoje euro zonoje.

Išsamesnės informacijos galima rasti:

Europos Komisijos Ekonomikos ir finansinių reikalų generalinio direktorato tinklalapyje
http://europa.eu.int/comm/economy_finance/index_en.htm

Europos centrinio banko tinklalapyje
<http://www.ecb.int/>

Euro tinklalapyje
<http://europa.eu.int/euro>

